

Aspekter på genus, vänskap och reflexivitet

LENA MARTINSSON är fil.dr i etnologi vid Göteborgs universitet.

BIRGITTA MEURLING är fil.dr och forskarassistent i etnologi vid Uppsala universitet.

Författarna presenteras utförligare vid sina respektive artiklar längre fram i tidskriften.

Temat för detta nummer av *Kulturella Perspektiv* är "genus, vänskap och reflexivitet". De tre begreppen speglar några av etnologen Britta Lundgrens mest framträdande forskningsintressen. Lundgren har kommit att betyda mycket för genusforskningen inom etnologin och det här numret har inspirerats av hennes forskarinsatser. Genus är ett självklart tema för de medverkande artikelförfattarna. Det är dock intressant att notera att vi arbetar med genusforskning utifrån olika utgångspunkter. Här finns feministiska, psykologiserande, strukturalistiska och poststrukturalistiska ansatser, liksom kvinnohistoriska och nutidsorienterade perspektiv. Den här relativa mångfalden säger dels något om Britta Lundgrens vilja att uppmuntra och ta del av olika forskares förhållningssätt, dels något om genus och etnologi idag. Det finns inte ett etnologiskt genusperspektiv utan många och de är alla med om att skapa dagens etnologi.

Med genusforskningens genomslag i ämnet utmanades många självklarheter. Britta Lundgren har i flera av sina skrifter konstaterat att män, också inom etnologin, utgjort de självklara forskningsobjekten och forskarsubjekten. Kvinnor har givits en avledd position och kvinnliga forskare har marginaliserats. Att utmana och undergräva dessa osynliggöranden är viktigt inte minst för att fler berättelser om det som varit och det som är ska kunna se dagens ljus. Vi dristar oss också att hävda att forskning om könsrelationer, konstruktioner av kvinnligheter, manligheter, sexualiteter, av makt och hierarkier har blivit en näst intill självklar dimension i dagens etnologiska kunskapsökande. Synfältet har vidgats och de feministiska genusperspektiven har gjort etnologin till en än mer kritisk och tydligt politisk vetenskap.

I en krönika i tidskriften *Genus* (nr 4 1999) uppmanar

Britta Lundgren till ett "fortsatt frågande". Hon betonar att genusforskare inte bara ska rikta den kritiska granskningen utåt, mot en mansdominerad forskning. Det är, skriver hon, "oundgängligt att genusforskning och feminism också riktar blicken mot sig själv och inte väjer för reflexiv vetenskapskritik" (s. 36).

Artiklarna i detta nummer av *Kulturella Perspektiv* tar upp så vitt skilda ämnen som kvinnoliv, berättande, tjejslagsmål, kroppslighet, näringslivsnormer, semesterresor och minnen från uppväxten. I artikeln "Kära kamrater" skriver Lissie Åström om hur en grupp kvinnor beskriver sig själva inför varandra i en så kallad vandringsbok. Det är brytningstid och moderna normer för kvinnlighet utmanar de traditionella. Inger Lövkrona ställer i sitt bidrag, "Feministisk forskningsetik – vad är det?", ett antal centrala frågor om forskarens etiska och reflexiva ansvar. Hon tar sin utgångspunkt i etnologiska forskningsarbeten och frågar sig bland annat om det bör dras några gränser för vilka ämnen forskningen skall behandla. Finns det rent av teman som är så farliga att vi inte bör veta något om dem? Man bör också, menar Lövkrona, diskutera relationerna mellan kunskap och makt. I artikeln "Förändring som norm" reflekterar Lena Martinsson över huruvida hennes eget diskursanalytiska och poststrukturalistiska perspektiv, som utmanar förståelsen av stabila könade kärnidentiteter och talar för förändringens möjligheter, bekräftar kapitalistiska diskurser om den flexibla

och anpassningsbara människan. Omvandlingstemat återkommer också i Anna-Sofia Lundgrens artikel "Möjligheter att förändra/s". En ung flicka deltar i ett slagsmål och händelsen skapar andra perspektiv och upplevelser av omgivningen såväl som av den egna kroppen. Slagsmålet blir också det första i raden av liknande episoder. Reflexivitet kan kanske tyckas vara ett nutida begrepp, men i artikeln om Anna Birgitta Rooths L.O.-studie ifrågasätts detta antagande av Birgitta Meurling. Även tidigare forskargenerationer problematiserade sin forskarroll om än av delvis andra skäl och med delvis andra mål för ögonen än de som återopas idag.

I artikeln "Börjes bravader" av Bo Nilsson är det fråga om ett helt annat slags reflexivitet. Det handlar om hur en man på en semesterresa börjar erfara sig själv och sin könsförståelse på ett annorlunda sätt. Den artikeln har därigenom flera beröringspunkter med Claes G. Olssons "En manlig identitet med kvinnliga drag". Olsson betraktar utifrån ett självreflexivt perspektiv sin egen uppväxt och minnen i sökandet efter en möjlig tolkning av hur en könsidentitet, som inte alltid varit normenlig, blivit till.

Med detta nummer vill vi hylla Britta Lundgren med anledning av att hon har fyllt femtio år. Vi vill peka på såväl kontinuitet som nytänkande inom den etnologiska genusforskningen och uppmana till fortsatt frågande och ständig nyfikenhet beträffande nya forskningsfält, etnologisk praktik och teoretiska infallsvinklar.